

Kunstbibliotheken in Nederland: tien korte schetsen

Deze bundel werd uitgegeven naar aanleiding van het 25-jarige jubileum van het *Overleg Kunst(historische) Bibliotheken Nederland * Art Libraries Society / The Netherlands (OKBN * ARLIS/NL)*. Ze behandelt de evolutie van een tiental Nederlandse kunstbibliotheken van hun ontstaan tot het najaar 2007. Samen geven ze een stand van zaken binnen dit vakgebied.

De besproken bibliotheken zijn die van – in volgorde van behandeling¹ – de Rijksakademie van beeldende kunsten te Amsterdam, het Rijksmuseum Amsterdam, het Kunsthistorisch Instituut Utrecht, de opleiding Kunstgeschiedenis van de Universiteit van Amsterdam, het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (RKD) te Den Haag, het Van Abbemuseum te Eindhoven, het Stedelijk Museum Amsterdam, de Boekmanstichting te Amsterdam, het Van Gogh Museum te Amsterdam, het Nederlands Architectuurinstituut (NAi) te Rotterdam. De nadruk ligt op bibliotheken uit de Randstad met collecties gericht op beeldende kunst, zoals ook het voorwoord aangeeft.

Er is meer variatie in het type instelling dat aan bod komt. Er zitten drie hogeschool- en universiteitsbibliotheken bij, vier museumbibliotheken gelieerd aan specifieke kunstcollecties, twee bibliotheken van zelfstandige/onafhankelijke stichtingen en één bibliotheek van een culturele instelling. Deze afwisseling komt ook tot uiting in het soort gebruikers: van beleidsmensen (Boekmanstichting) over kunstenaars (Rijksakademie) tot studenten en academici (Universiteit van Amsterdam).

Op het voorplat wordt een binnenzicht in de nieuwe bibliotheek (2003) van het Van Abbemuseum getoond, op het achterplat een detailopname van de bibliotheekhal Cuypers (1885) van het Rijksmuseum. Een geslaagde keuze qua lay-out, waarbij beide foto's qua compositie in elkaars verlengde liggen, als om de continuïteit in het veld te benadrukken.

De bijdragen werden geschreven door de verantwoordelijken van de behandelde kunstbibliotheken. Er is veel geput uit eigen bibliotheek- en instellingsarchief. Dat heeft als voordeel een grondige kennis van het onderwerp, als nadeel dat de lezer niet kan weten of de auteur met voldoende kritische afstand schrijft over de eigen beleidsperiode. De meeste auteurs gaan ook in op actuele ontwikkelingen en de nieuwe problemen en uitdagingen die daarbij opduiken (bv. de nood aan geïntegreerde online opzoekbaarheid van de museale, archief- en bibliotheekcollecties bij het NAi, cf. 165-167), en de plannen of bange verzuchtingen voor de – op het moment van schrijven – nabije toekomst.

Verschillende aspecten passeren de revue. Men heeft het over de collectie en het verzamelbeleid, het personeel, de rol van de bibliotheek binnen de organisatie, de bibliotheekgebruikers, ontsluiting en automatisering... Het is daarbij niet allemaal rozengeur en maneschijn. Ook moeilijker en minder leuke gebeurtenissen worden uit de doeken gedaan.

Erg herkenbaar voor mij – vanuit mijn eigen vroegere praktijkervaring – is het spanningsveld tussen de publieksfunctie van een museumbibliotheek en de noden van de wetenschappelijke staf. Een dergelijke discussie brandde bijvoorbeeld los in het Stedelijk te Amsterdam eind jaren 1960, begin jaren 1970 tussen de toenmalige bibliothecaris en de museumstaf (cf. 120-123).

Het algemeen beleid van de instelling en de gevolgen ervan voor de bibliotheek (in positieve en negatieve zin) keert in elke bijdrage terug. Het geeft inzicht in beleidsbeslissingen die mee de huidige vorm, inhoud en werking van de behandelde kunstbibliotheken hebben bepaald. Ook is er aandacht voor de evolutie in de bibliotheektechnische manier van werken, met als constante tendens een verdergaande professionalisering in het vakgebied qua ontsluiting en dienstverlening, gekoppeld aan de opkomst van automatiseringsprocessen en het internet (bv. 92-93; 129). Van de handbibliotheek, draaiend gehouden door vrijwilligers, naar een professioneel gerund kenniscentrum, zeg maar.

Wisseling van beleidsverantwoordelijken leidt door de band tot verschuivende accenten. Individuele voorkeuren van museumdirecteuren en bibliothecarissen hebben het uitzicht van sommige bibliotheekcollecties sterk bepaald. Opvolgers constateerden daardoor soms betrekkelijk grote hiaten en lacunes in de collecties (cf. Kunsthistorisch Instituut Utrecht 55). Maar vaak ook interessante accenten (cf. Fuchs en Van Abbemuseum 102).

De lectuur van deze bundel geeft een zeker inzicht in het aanschafbeleid van deze bibliotheken, en (onrechtstreeks) van hun wederzijdse beïnvloeding op dat gebied. Soms wordt – door het concept van afzonderlijke bijdragen per bibliotheek – acquisitiesgeschiedenis iets te veel als een eilandje op zich per bibliotheek behandeld, onafhankelijk van elkaar. Er waren – op basis van wat men te weten komt – vermoedelijk nog diepgaandere en duidelijkere verbanden te leggen geweest. Jammer dat dit aspect wat versnipperd zit in de verschillende bijdragen (bv. het initiatief van het RKD in 1949, het mislukte initiatief tot een nationale bibliotheek voor moderne kunst, onderlinge bruiklenen en schenkingen wegens immanente verhuizingen, wijzigingen in het collectieprofiel die hun effect hebben op naburige partners...) en minder coherent naar voren komt, daar coördinatie van de collectievorming toch één van de hoofdoelen is van het OKBN.

Het ware aardig geweest over dit thema een overkoepelende historische bijdrage aan te treffen in deze bundel. De inleiding van Michiel Nijhoff geeft hiervoor wel een gedeel-

telijke aanzet, maar dat wordt niet verder uitgespit. Hierover wordt ook te weinig naar elkaars teksten verwezen, met uitzondering van de bijdrage van Rudi Ekkart en Goos Dullaart over de bibliotheek van het RKD, waar het wél gebeurt.

Vaak blijkt particulier initiatief, zoals schenkingen of bruiklenen, de basis te vormen, zoals in het Van Gogh Museum en zijn bibliotheek. Een mooi voorbeeld is de kunstkenner en verzamelaar Frits Lugt (1884-1970), die onder meer door de schenking van 22.000 veilingcatalogi één van de fundamenteën legde voor de bibliotheek van het RKD. Dergelijke zaken leveren af en toe sappige anekdotes op.

Doorheen de geschiedenis van deze kunstbibliotheken loopt als een rode draad ook de moeizame pogingen tot een centrale catalogus van kunsthistorische literatuur, een 'nationale kunstcatalogus' van Nederlandse bibliotheken, wegens "de wens een goed overzicht te krijgen van plaats, omvang en aard van collecties van kunsthistorische documentatie" (14). Webtechnologie zorgde hier voor een eerste feitelijke doorbraak, zoals bij de (door Adamnet gerealiseerde) Digitale Bibliotheek Amsterdam en Fotobibliotheek Online.

Elke bibliotheek heeft zijn eigenheid en eigenaardigheden. Zo is de bibliotheek van de Boekmanstichting sterk gericht op het verwerven van grijze literatuur over kunst- en cultuurbeleid, die dan door de medewerkers diepgaand wordt ontsloten en waarbij er zelfs systematisch 'in huis' samenvattingen worden gemaakt van artikels. Ook het verhaal rond de Index of Christian Art in het voormalig Kunsthistorisch Instituut te Utrecht is boeiende bibliotheekgeschiedenis.

Soms is de bibliotheek ook de behoeder van archiefmateriaal, zoals bij het Van Abbemuseum te Eindhoven, of steunt de moederinstelling zelf naast een bibliotheek ook op een archief en een documentatieverzameling zoals in het RKD of het NAi. De bibliotheek van het Van Abbe springt trouwens zeer actief om met het archief in zijn beheer, getuige het project *Living Archive* (sinds 2006), "een serie documentaire tentoonstellingen waarin het archief van het museum wordt gebruikt als een actief werkgeheugen" (110). Deze bibliotheek profileert zich daarbij als producent van kennis én van museale tentoonstellingen.

Een constante bij kunstbibliotheken verbonden aan universiteiten zijn de schaalvergrotingen, de fusies en rationalisaties, waarbij vakgroepbibliotheken van opleidingen samengaan in gecentraliseerde faculteitsbibliotheken (cf. 66-69; 82-83; 89).

De bijdrage van Geert-Jan Koot (Rijksmuseum Amsterdam) valt op in het geheel doordat hij een louter chronologisch verhaal links laat liggen. Hij vertrekt vanuit meerdere aspecten van het bibliotheekgebeuren, die hij één voor één afzonderlijk doorloopt, gaande van de bibliothecarissen, de collectie en de verzamelgeschiedenis, de ontsluiting en de automatisering van de collectie, over de huisvesting, met aandacht voor de depots en de studiezaal, tot de toekomst

(waarbij het accent verschuift naar elektronische dienstverlening, cf. 50-51). Hierdoor creëert hij binnen het hem toegemeten bestek het effect van een inhoudelijk rijke tekst, waarbij verschillende facetten van hetzelfde onderwerp systematisch tegen het licht worden gehouden.

Er zijn enkele foutjes in de afwerking, jammer bij een publicatie over kunstbibliotheken, zoals storende errata (bv. 'artlibaries.net', 'digitalele') en foto's zonder bijschrift (in de bijdrage van het NAi). Het rechtstreeks verband tussen de illustraties en de tekst is niet bij elke bijdrage even duidelijk (bv. bij de Rijksakademie van beeldende kunsten Amsterdam). Bij andere bijdragen versterkt de keuze van de illustraties dan weer net het betoog, zoals in de tekst over het RKD.

Doordat de auteurs de bibliotheektechnische kant van hun verhaal niet schuwen, waardoor het betoog soms wat droog kan worden, is dit een bundel die eerder collega's uit het vakgebied zal aanspreken dan de algemene lezer. Maar vermoedelijk is dat ook de bedoeling.

Kunstbibliotheken in Nederland: tien korte schetsen / redactie: Roman Koot, Michiel Nijhoff, Saskia Scheltjens. - Leiden: Primavera Pers, 2007. - 175 p.: ca. 60 ill. in zw. - ISBN 978-90-5997-055-7: 17,50 euro.

Noot

1. De bijdragen werden chronologisch gerangschikt, op stichtingsdatum van de bibliotheek (cf. voorwoord).

Peter Rogiest, *Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience, Antwerpen*
Peter.rogiest@stad.antwerpen.be

Wetenschappelijke communicatie in het Verre Oosten

Dit boek bestaat uit vijf hoofdstukken, voorafgegaan door een voorwoord en een korte inleiding en afgesloten met een kort besluit. Elk hoofdstuk belicht de wetenschappelijke communicatie in een van de vijf landen of regio's uit de titel (China, Hongkong, Japan, Korea en Taiwan), en is geschreven door een of twee collega's uit het betrokken land. Volgens de uitgever is dit zelfs het eerste boek in dit domein waarvan elke hoofdstuk door een expert van het land zelf werd geschreven.

